

درس اول

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ .

۵۹: انفال، ۲۴

ترجمه ای مؤمنان، استجابت کنید دعوت خدا و رسول را آن گاه که شما را به چه چیزی فرا می خواند که زندگی و حیاتتان می بخشد.

ترجمه مفهومی ای مؤمنان هر وقت خدا و رسولش شما رو به چیزی که حیات بخش شما بود دعوت کردند، شما هم آن دعوت را بپذیرید.

پرسش و پاسخ

۱- حیات بخش زندگی انسان ها کدام است؟

چیزی که زندگی بخش حیات ما است، دین است. دین یعنی راه درست زندگی. دین یعنی ایمان و عمل صالح (بعدا می خونیم)

خداوند این راه درست زندگی را برای ما می خواهد و آن را از طریق پیامبران خود برای ما می فرستد.

۲- شرط برخورد با دعوت خداوند کدام است؟

اگر دعوت به حق باشد باید آن را قبول کرد، (که دعوت خدا اینجوریه) هنگامی که خداوند ما را به زندگی حیات بخش دعوت می کند باید استجابت کنیم. طبیعی است که شرط دیگری هم می خواهد، مؤمن باشیم. ایمان به خداوند در اولویت است تا استجابت دعوت او.

۳- چه هنگامی مؤمن واقعی هستیم؟

زمانی که از خداوند و رسول خداوند اطاعت کنیم و در مقابل دعوت آنها، پذیرنده ی آن دعوت باشیم.

نکته: زندگی حیات بخش معلول اطاعت از دستورات خدا و پیامبر است.

نکته: زندگی حیات بخش معلول اطاعت از دین است.

اهدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ *صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ .

۵۹: حمد، ۶ - ۷

ترجمه هدایت کن ما را به راه راست، راه کسانی که نعمت دادی به آنها، نه کسانی که غضب کردی بر آنها و نه گمراهان.

ترجمه مفهومی همه ی یکتاپرستان از خداوند می خواهند که آنان را به راه راست هدایت کند (از آیه قبل که ایاک نعبد است می فهمیم) راه کسانی را که آنان را مورد مشمول نعمت های خود قرار دادی نه آن

راهی را که مغضوبان و گمراهان در پیش گرفتند.

پرسش و پاسخ

۱- صراط المستقیم کدام راه است؟

همان راه درست زندگی است که انسان از خداوند می‌خواهد او را به آن راه هدایت کند. (کشف راه درست زندگی)

۲- ویژگی‌های صراط مستقیم چیست؟

۱- راه افرادی که خداوند به آنها نعمت داد؛

۲- راهی که راه مغضوبان و گمراهان نباشد. (پیامدهای خروج از صراط المستقیم غضب الهی و گمراهی است)

با این دو ویژگی، انسان به مطمئن‌ترین و مستقیم‌ترین راه برای رسیدن به زندگی هدفمند و آرامش می‌رسد.

۳- انواع هدایت کدام است؟

هدایت تکوینی: هدایت همگانی - هدایت زنبور عسل برای تولید شهد، پرندگان در راه‌یابی آنها و ... (الذی اعطی کل شیء خلقه ثم هدی)

هدایت تشریعی: هدایت انسان با فرستادن انبیای الهی و کتب آسمانی (صراط المستقیم)

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى .

۵۹: طه، ۵۰

ترجمه

گفت پروردگار ما کسی است که اعطا کرد به هر چیزی خلقتش را سپس هدایت کرد آن را.

ترجمه مفهومی

خداوند بعد از آفرینش کامل هر موجودی او را با هدایت تکوینی اداره می‌کند (یعنی پس از آفرینش، راه ادامه زندگی و کمال‌یابی را در آنها قرار می‌دهد).

پرسش و پاسخ

۱- آیه در ارتباط با چه موضوعی است؟

هدایت عمومی و همگانی هر مخلوقی به دست خداوند یعنی همان هدایت تکوینی، این هدایت شامل هر مخلوقی از جمله انسان است.

۲- ضمیر قال مربوط به چه کسی است؟

حضرت موسی در جواب فرعون که از حضرت موسی سؤال پرسیده پروردگار شما کیست، می‌فرماید: همان کسی که خلقت هر موجود را به او اعطا کرده ...

۳- چه ارتباطی بین خلقت و هدایت است؟

هدف خلقت هر موجودی هدایت اوست. این هدایت مختص انسان نیست بلکه برای «کل شی» است. نکته: خلق در این آیه فعل نیست، اسم است. در واقع خداوند به هر موجودی اعطا کرده است خلقت آن موجود را، سپس او را هدایت کرده است. (همراهی همیشگی خلقت و هدایت)

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى * الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى * وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى

۶۰: اعلیٰ، ۱ تا ۳

ترجمه ستایش کن نام پروردگار والایت را، کسی که آفرید سپس آراست و کسی که اندازه گیری کرد سپس هدایت کرد.

ترجمه مفهومی مؤمنان باید خداوند را نه تنها در ذات، بلکه در اسم او هم تسبیح گویند. خداوندی که هر موجودی را پس از خلقتش آراست سپس او را اندازه گیری کرد و متناسب با اندازه وی وجودش او را هدایت کرد.

پرسش و پاسخ

۱- سبح یعنی چه؟

سبح فعل امری است به معنای منزه دار (شریک قائل نشو). یعنی منزه دار پروردگارت را حتی در نام او (از قبل در ذات او شریک قرار نداده ای، پس در اسم او هم شریک قرار نده).

۲- چرا باید خداوند را تسبیح کرد؟

چون هر موجودی را متناسب با خلقتش هدایت کرده، یعنی هدایت تکوینی. قبل از هدایت ویژگی هایی را برای آن موجود قرار داده است، سپس متناسب با آن ویژگی ها هدایتش کرده است.

۳- سوی یعنی چه؟

سوی یعنی نظم بخشیدن؛ از نظام کهشان ها گرفته تا نظام حاکم بر یک حشره ذره بینی.

۴- قدر یعنی چه؟

یعنی اندازه بخشیدن؛ یعنی هر موجودی چقدر جَنَم داره، چقدر ویژگی داره تا با اون ویژگی ها بشه هدایتش کرد.

با هر موجودی اینجوری برخورد شده! آفرینش ← آراستگی ← اندازه بخشیدن ← هدایت

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا .

۶۰: نساء، ۱۶۵

ترجمه رسولان را (فرستاد که) بشارت و انذار دهند تا نباشد برای مردم در مقابل خداوند، بهانه و دستاویزی بعد از آمدن پیامبران و خداوند شکست ناپذیر حکیم است.

ترجمه مفهومی

خداوند برای انسان‌ها پیامبرانی را فرستاده که احکام را به ما اطلاع دهند، چه بیم‌دهنده باشد چه امیددهنده. این برای این است که هیچ حجت و نیازی برای مردم نباشد. این از حکمت خداوند باعزت است.

پرسش و پاسخ

۱- آیه با کدام قسمت درس ارتباط دارد؟

هدایت الهی شامل: ۱- هدایت تکوینی: هدایت همه موجودات؛ ۲- هدایت تشریحی: هدایت ویژه‌ی انسان. ارسال پیامبران هدایت ویژه‌ای برای انسان است پس همیشه هدایت تشریحی.

۲- شیوه‌ی تبلیغی انبیا چگونه است؟

بر دو محور است یا بیم‌دهنده است یا امیدوارکننده. (منذرین - مبشرین)

۳- فلسفه‌ی بعثت انبیا چیست؟

اتمام حجت خداوند بر مردم تا مردم نگویند: رهبر و راهنما نداشتیم؛ نمی‌دانستیم. بنابراین راه بهانه‌گیری مردم پایان می‌یابد.

نکته: خداوند عزیز است زیرا هیچ‌کس حجتی بر او ندارد. (یعنی هیچ کس یارای مقابله با او ندارد) خداوند حکیم است زیرا پیامبران را فرستاده است تا حجتی برای مردم در مقابل خدا نباشد.

إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَ مَا
أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ .

۶۱: زمر، ۴۱

ترجمه

همانا نازل کردیم بر تو این کتاب را برای مردم به حق. پس هر که هدایت یافت به سود خود اوست و هر که گمراه شد تنها گمراه می‌شود به زیان خود و تو بر آنها وکیل و مدافع نیستی.

ترجمه مفهومی

خداوند قرآن را بر پیامبر نازل کرده تا پیامبر آن را بر مردم بخواند. این کار برای هدایت هر کسی است که خواهان هدایت است. هر کس هدایت شود از طریق قرآن سودش را می‌برد و هر کس هدایت نشود گمراه می‌شود.

پرسش و پاسخ

۱- آیه در ارتباط با کدام قسمت درس است؟

ارسال قرآن برای هدایت انسان ← هدایت ویژه‌ی انسان ← هدایت تشریحی.

۲- کدام قسمت آیه اختیار انسان را می‌رساند؟

فمن اهتدى فلنفسه و من ضل ... این قسمت یعنی اینکه هدایت تشریحی زوری نیست، هر کسی که بخواد

اختیاری) می‌تونه هدایت بشه، در اینصورت به نفع خودشه. هر کسی هم که بخواد پای لרزش بشینه!

۳- چرا پیامبر بر ما وکیل نیست؟

چون انسان اختیار داره. وظیفه‌ی پیامبر ابلاغ وحی است. انسان هم با اختیار می‌تونه راه سعادت یا راه شقاوت را انتخاب کنه. پیامبر در مقابل راه شقاوت انسان مسئولیتی نداره و هر کس پاسخگوی عمل خودش می‌باشه. نکته: پس ارسال پیامبران و قرآن همیشه هدایت تشریحی. انسان با کمک از این دو به هدایت کامل و واقعی خواهد رسید. (البته بجز این دو، هدایت تشریحی دیگه هم داریم که همیشه عقل انسان (همون حجت درون))

وَقَالُوا: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ...

۶۱: اعراف، ۴۳

ترجمه

و گفتند ستایش مخصوص خدایی است که هدایت کرد ما را به این نعمت‌ها و هرگز هدایت نمی‌شدیم، اگر هدایت نکرده بود ما را خداوند ...

ترجمه مفهومی

بهشتیان پس از ورود به بهشت و بجا آوردن شکر خدا می‌گویند اگر خدا ما را به این نعمت‌ها هدایت نمی‌کرد، هرگز به آنها دست نمی‌یافتیم.

پرسش و پاسخ

۱- بهشتیان از چه طریقی هدایت شده‌اند که وارد بهشت می‌شوند؟

هدایت مخصوص انسان یعنی هدایت تشریحی؛ یعنی از دو نوع هدایت، هدایتی که انسان را به کمال می‌رساند هدایت تشریحی است و گرنه که همه هدایت تکوینی می‌شوند.

۲- ستایش برای کدام نعمت خداوند است؟

برای نعمت هدایت (تشریحی)؛ اهل بهشت از لطف خداوند شاکر هستند و به اعمال خود مغرور نیستند و راه یافتن به بهشت را لطف خدا به آنها می‌دانند.

۳- نتیجه‌ی کامل مراحل هدایت انسان:

هدایت تکوینی ← هدایت تشریحی از طریق حجت ظاهر ← هدایت تشریحی از طریق حجت باطن ← عنایت و امداد الهی (هدایتگری خداوند) ← هدایت انسان.
پس هدایت شدن انسان معلول هدایت کردن پروردگار است.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصَّمَمَ وَ لَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ * وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَ لَوْ كَانُوا لَا يَبْصُرُونَ

۶۲: بونس، ۴۲ - ۴۳

ترجمه

و گروهی از آنان که گوش می‌دهند به سوی تو (در ظاهر)، آیا می‌توانی سخن خود را به گوش

کرها برسانی هر چند نفهمند؟ و گروهی از آنان که نگاه می‌کنند به سوی تو (در ظاهر)، آیا می‌توانی هدایت کنی کورها را، هر چند نبینند؟

ترجمه مفهومی خداوند پیامبران را فرستاده است تا حجتی بر مردم نباشد ولی برخی مردم عقل ندارند. صحبت‌های پیامبر را می‌شنوند ولی انگار که کر بودند و هیچ نفهمیده‌اند. برخی از آنها پیامبر را می‌بینند ولی انگار که هیچ بصیرتی ندارند و هیچ چیز نفهمیده‌اند. به خاطر همین است که خداوند به پیامبر می‌گوید تو بر آنها وکیل نیستی.

پرسش و پاسخ

۱- حجت ظاهر و حجت باطن یعنی چه؟

حجت ظاهر یعنی ضمیر کر در الیک و ضمیر انت، یعنی پیامبران. حجت باطن یعنی چشم و گوش یعنی عقل، که برخی ندارند و یا نمی‌خواهند از آنها استفاده کنند

۲- چه رابطه‌ای بین حجت باطن با حجت ظاهر است؟

تا زمانی که عقل نباشد پیامبر هر چه مردم را دعوت کند فایده نمی‌کند، گویی که با کران و کوران طرف است. پس حجت باطن تقدم دارد بر حجت ظاهر.

۳- انسان از چه طریق‌هایی هدایت می‌شود؟

۱- هدایت تکوینی؛

۲- هدایت تشریحی (هدایت ویژه‌ی انسان): الف- حجت ظاهر: پیامبران و قرآن، ب) حجت باطن: عقل.

نکته مهم: عقل وسیله‌ی فهم حجت ظاهری است یعنی وسیله‌ی فهم پیام الهی.

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمٌ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا

۶۲ و ۶۳: اسراء، ۹

ترجمه قطعاً این قرآن هدایت می‌کند بر راهی که استوارتر است و بشارت می‌دهد به مؤمنانی که کار نیک انجام می‌دهند، که برای آنها پاداش بزرگی است.

ترجمه مفهومی قرآن هدایت‌گر انسان است. انسان را به راهی هدایت می‌کند که برای او بهتر و استوارتر است. انتهای این راه استوار، هدایت است. هدایتی که حاصل می‌شود با انجام عمل صالح و ایمان. افرادی هم که عمل صالح انجام می‌دهند منتظر پاداش بزرگ آن باشند.

پرسش و پاسخ

۱- چه کسانی هدایت می‌شوند؟

۱- المؤمنین ← ایمان دارند؛

۲- یعملون الصلح ← عمل صالح انجام دهند.

۲- هی اقوم یعنی چه؟

یعنی استوارترین راه - یعنی راه درست زندگی، یعنی همان دین الهی.

کشف این راه درست زندگی نیازمند دو اقدام از جانب ماست: ایمان و عمل صالح.

۳- راه درست زندگی کدام راه است؟

راهی که خداوند به ما نشان داده است یعنی دین؛ این دین از طریق قرآن و پیامبران بر ما نازل شده است. که همان هدایت ویژه‌ی انسان‌هاست.

راه درست زندگی:

- نویسنده: پروردگار عالم

- ارائه‌دهنده: حجت ظاهری (قرآن و پیامبران) → هدایت تشریحی

- دریافت کننده: حجت باطنی (عقل) → هدایت تشریحی

- شرط بدست آوردن آن: ایمان و عمل صالح

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ .

۶۳: نحل، ۹۷

ترجمه

هر کسی کار نیک انجام دهد، چه مرد و چه زن، در حالی که مؤمن باشد او را زنده می‌داریم به حیات پاک و پاداش می‌دهیم آنها را به بهترین آنچه که انجام می‌دادند.

ترجمه مفهومی

شرط رسیدن به حیات پاک و طیبه، ایمان و عمل صالح است. مؤمنی که این کار را انجام می‌دهد پاداش بیشتر از آن چیزی که عمل کرده است دریافت می‌کند.

پرسش و پاسخ

۱- شرط رسیدن به حیات پاک کدام است؟

ایمان و عمل صالح.

۲- حیات طیبه کدام است؟

حیاتی است که مشمول تأیید الهی باشد. حیاتی که مشمول دعای فرشتگان است. زندگی‌ای که بهتر از هر زندگی باشد، حیات طیبه همان راه درست زندگی است که باید کشف شود. دسترسی به این حیات زن و مرد

ندارد بلکه ملاک ایمان و عمل صالح است. (تساوی منزلت زن و مرد)

۳- احسن ما کانوا یعملون یعنی چه؟

یعنی نیکوترین کاری که می کرده‌اند. خداوند مزد مؤمنان را این گونه پاداش می‌دهد. بین کارهایی که می‌کنند آن کدام که بهتر از همه است، پاداش اعمالشان را در همان حد به آنها اعطا می‌کند.

۴- نتیجه‌گیری: حیات طیبه ← کشف راه رست زندگی. (پاسخ به این نیاز توسط قرآن کریم)

درس دوم

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهَا لَلَّهِ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ .

۶۴: شوری، ۱۳

ترجمه

تشریح کرد برای شما از دین آنچه را که سفارش کرده به نوح و نیز آنچه را که وحی کردیم به تو و آنچه سفارش کردیم به ابراهیم و موسی و عیسی که به پا دارید دین را و متفرق نشوید در آن. سخت است به مشرکین آنچه را که بدان دعوت می‌کنی آنها را. خدا برمی‌گزیند به سببش هر که را که بخواهد هدایت می‌کند به سوی خود کسی که اهل بازگشت است.

ترجمه مفهومی

خداوند از احکام آنچه را که به نوح سفارش کرده به پیامبر (ص) و ابراهیم و موسی و عیسی هم سفارش کرده. این سفارش این است: دین را به پا دارید و در آن دچار تفرقه نشوید. این موضوع چندان به دل مشرکان خوش نیامد و برای آنها ننگ بار است.

پرسش و پاسخ

۱- محوریت دعوت انبیا الهی چه بوده است؟

برپایی دین واحد و پرهیز از تفرقه. زیر سایه این دو امر همه‌ی احکام الهی از جمله نماز و روزه برپا می‌شود (اقیموا الدین) و در صورتی وحدت این برپایی از بین نمی‌رود که در آن تفرقه‌ای ایجاد نشود (لا تفرقوا فیه) این دو، در اصول همه‌ی انبیای بزرگ قبل پیامبر (پیامبران اولوالعزم) و خود پیامبر وجود داشته است (وحدت ایمان)

۲- چه چیزی بر مشرکان سخت و ننگین است؟

وحدت مؤمنان و ادیان برای مشرکان سخت است. چرا؟ در کل به یاد داشته باشید: دعوت حق به سوی مشرکان، برایشان سخت است چون حق‌گریز هستند.

۳- ینیب یعنی چه؟

یعنی هر کسی که اهل بازگشت باشد، یعنی هر کس که دیدار خداوند را بخواهد.

خداوند دو گروه را به سوی خود هدایت می‌کند:

۱- هر کس را که بخواهد؛ (من یشا: خدا می‌خواهد)

۲- هر کس که خدا را بخواهد (من ینیب: انسان می‌خواهد) از روی اختیار و عمل.

وَقَالُوا: كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا. قُلْ: بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ * قُولُوا: آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَا أُوتِيَ مُوسَى وَ عِيسَى وَ مَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ .

۶۵: بقره، ۱۳۵ - ۱۳۶

ترجمه

(اهل کتاب) گفتند: (یهودی یا مسیحی شوید، تا هدایت یابید!) بگو: (این آیین‌های تحریف شده، هرگز نمی‌تواند موجب هدایت گردد)، بلکه از آیین خالص ابراهیم پیروی کنید! و او هرگز از مشرکان نبود. بگویید: ما به خدا ایمان آورده‌ایم، و به آنچه بر ما نازل شده، و آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و پیامبران از فرزندان او نازل گردید (همچنین) آنچه به موسی و عیسی و پیامبران (دیگر) از طرف پروردگار داده شده است و در میان هیچ یک از آنها جدایی قائل نمی‌شویم و در برابر فرمان خدا تسلیم هستیم.

ترجمه مفهومی

اهل کتاب می‌گفتند یهودی یا مسیحی باشید تا هدایت شوید. مؤمنان می‌گویند خیر چنین چیزی نیست، ما از آیین ابراهیم حق‌گرا پیروی خواهیم کرد زیرا او از مشرکان نبود. بگویید ای مسلمانان ما به خدا و تعالیم پیامبران گذشته و کتاب‌های آنها ایمان داریم. هیچ فرقی بین آنها قائل نیستیم زیرا همه ما تسلیم فرمان‌های خداوند هستیم.

پرسش و پاسخ

۱- چرا باید بر آیین ابراهیم باشیم ولی بر آیین یهود یا مسیحی نباشیم؟

تعالیم حضرت ابراهیم هیچ‌گاه دچار شرک و آلودگی نشده و همچنان حق بوده ولی آیین یهود و نصاری گرفتار شرک در تعالیم شده‌اند. (تحریف شده‌اند)

۲- محتوای اصلی دین چیست؟

۱- ایمان به خداوند؛ ۲- ایمان به آنچه بر پیامبران (همه‌ی آنها) نازل شده است.

۳- چرا باید به همه‌ی تعالیم پیامبران ایمان داشت؟

چون هیچ فرقی بین آنها نیست و از هم جدا نشده‌اند. بنابراین پیروان پیامبر(ص) باید به همه پیامبران پیشین و کتاب‌های ایشان ایمان داشته باشند و فرقی بین آنها نیست (لا تفرق بین ائمتنا)

نکته مهم: همه تعالیمات و گفته‌های پیامبران شامل تسلیم بودن در برابر خداوند است.

نکته مهم: ما به آنچه بر موسی و عیسی نازل شده است (قبلاً) ایمان داریم نه آنچه امروز به نام تورات و انجیل تحریف شده است.

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ .

۶۶: آل عمران، ۱۹

ترجمه همانا دین نزد خداوند اسلام است و اختلاف نکردند در آن، کسانی که داده شد به آنها کتاب آسمانی، مگر بعد از زمانی که آمد بر آنها حقیقت از روی ستم بین آنها و هر کس به نشانه‌های خداوند کافر شود همانا خداوند سریع الحساب است.

ترجمه مفهومی دین مورد پذیرش نزد خداوند تسلیم بودن در برابر فرمان خداوند یعنی همان اسلام است. اهل کتاب زمانی که علم به حقانیت اسلام برایشان حاصل شد از روی حسادت و دشمنی اختلاف ایجاد کردند. این یعنی کفر به خدا و خداوند سریع به حساب و کتاب افراد می‌رسد.

پرسش و پاسخ

۱- دین نزد خدا چیست؟

دینی که در برابر همه فرمان‌های خداوند تسلیم او باشیم یعنی اسلام.

۲- مسبب تفرقه‌افکنی و اختلافات دینی چیست؟

حسد و ظلم؛ سرچشمه‌ی بسیاری از اختلافات مذهبی حسادت‌ها و ظلم‌هاست و همین حسد زمینه‌ی کفر است و کافر شدن. این تفرقه‌افکنی از روی ظلم زمانی به وجود آمد که حقیقت دین اسلام (یعنی تسلیم بودن خالص) بر اهل کتاب آشکار شد و آنها نمی‌خواستند تسلیم پروردگار باشند.

۳- سبب بوجود آمدن چند دینی در تاریخ چیست؟

تفرقه‌افکنی با وجود آگاهی از حقیقت و از روی ستم اهل کتاب.

۴- عاقبت کافران چیست؟

زمینه‌ساز کفر، حسد است. (یعنی حسد در برابر دین باعث ایجاد کفر می‌شود) عاقبت کافران هر چه که باشد سریع به آن رسیدگی خواهد شد.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُبَيِّنَ لِقَوْمِهِ لَيْبِنَ لَهُمْ ...

۶۶: ابراهیم، ۴

ترجمه نفرستادیم هیچ رسولی را جز به زبان قومش تا بیان کند برای آنها به روشنی ...

ترجمه مفهومی خداوند با مردم اتمام حجت می‌کند چرا که هر پیامبری را آشنا با زبان و فرهنگ آن قوم برای آنها فرستاده تا پیام‌های خداوند را بفهمند.

پرسش و پاسخ

۱- آیه با کدام قسمت درس ارتباط دارد؟

رشد تدریجی سطح فکر جوامع و اقوام، یکی از علل آمدن پیامبران متعدد است. یعنی در هر زمان، هر مکان یک فرهنگ و زبان متفاوت از سایرین وجود داشته. برای اینکه این افراد از نعمت پیامبر محروم نمانند خداوند برای هر کدامشان پیامبری را فرستاده است.

۲- لسان قوم یعنی چه؟

لسان تنها به معنی لغت و زبان مردم نیست، زیرا ممکن است گاهی گوینده‌ای به زبان مردم سخن بگوید ولی مردم آن سخن را درست نفهمند. پس مراد قابل فهم گفتن است به گونه‌ای که مردم پیام الهی را بفهمند.

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا .

۶۷: احزاب، ۴۰

ترجمه

نبیست محمد (ص) پدر هیچ یک از مردان شما اما او فرستاده خداوند و پایان پیامبران است و خدا به هر چیزی داناست.

ترجمه مفهومی

علم خداوند و دانایی او تشخیص داده است که محمد (ص) آخرین پیام‌آور الهی باشد و خاتم انبیا، او همانطور که با علم خود پیامبران را مبعوث می‌کند با علم خود آنها را ختم نبوت می‌کند.

پرسش و پاسخ

۱- آیه در ارتباط با کدام قسمت درس است؟

حضرت محمد (ص) آخرین پیام‌آور الهی.

۲- چرا حضرت محمد (ص) آخرین پیام‌آور خداوند است؟

چون علم خداوند داره همچنین چیزی رو میگه. ختم نبوت همانند بعثت پیامبر فقط از جانب خدا و فقط به واسطه علم خداست.

۳- عبارت ما کان مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ مربوط به چیست؟

نفی رابطه‌ی پدر و پسری پیامبر با مسلمانان.

برای فهم بیشتر: پیامبر (ص) همسرانی داشته‌اند که این همسران پسرانی از قبل داشته‌اند (یعنی پسر پیامبر نبودند). این مردان پیامبر را پدر خود می‌دانستند. چرا که مادر خود را همسر پیامبر و بنابراین پیامبر را پدر خود می‌دانستند. آیه می‌فرماید چنین چیزی نیست. پیامبر پدر هیچ‌کدام از مردان نیست بلکه آخرین رسول خداست.

... اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ...

۶۷: انعام، ۱۲۴

۹۵

ترجمه خدا داناتر است که به عهده‌ی چه کسی قرار دهد رسالتش را.

ترجمه مفهومی علم خداوند است که هر چیزی را در سر جای خودش قرار می‌دهد. داناترین هستی، خودش می‌داند که پیامبری را بر عهده چه کسی قرار دهد.

پرسش و پاسخ

۱- عصمت پیامبران ناشی از چیست؟

هیچ‌کس نمی‌تواند بهفهمد چه کسی معصوم است مگر کسی که علم شناخت معصوم را داشته باشد. از طرفی می‌دانیم پیامبران معصوم هستند. این علم را فقط خداوند دارد. خداوند می‌داند چه کسی شایسته‌ی رسالت است.

۲- پیامبران چه ویژگی‌هایی دارند؟

۱- وحی؛ ۲- اعجاز؛ ۳- عصمت.

عصمت یعنی زمانی که پیامبر تمام مسئولیت‌های خود را بدرستی انجام دهد و مرتکب گناه و اشتباه نشود. علم به این عصمت تنها منشأ الهی دارد و بس.

مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ

۶۷: حج، ۷۸

ترجمه (خداوند) قرار نداده است برای شما در دین تنگی و اضطرار.

ترجمه مفهومی دین اسلام دینی است که خداوند آن را برای سعادت‌مندی ما فرستاده است. قوانین این دین الهی‌خاصیتی دارد. هنگامی که کاری بر ما واجب است و انجام آن کار بر ما ضرر می‌رساند دین دستور به عدم انجام آن واجب می‌دهد تا ضرری بر ما وارد نشود.

پرسش و پاسخ

۱- آیه در چه ارتباطی با درس است؟

دین اسلام ویژگی‌هایی دارد که سبب انطباق آن با نیازهای متغیر زمان می‌شود. یکی از این ویژگی‌ها وجود قوانین تنظیم‌کننده است.

۲- شرایط این تغییر در انجام این قوانین چیست؟

اگر مسلمانی یا جامعه‌ی اسلامی در اجرای یک قانون دچار اضطرار شود، می‌تواند آن را به شکلی انجام دهد که از اضطرار بیرون آید، به شرطی که با نظر فقیه و متخصص در دین باشد.

(مثال فردی: اگر روزه باعث شود یک مسلمان، با شرایط خاص به بدن خود آسیب برساند آن فرد از روزه گرفتن معاف می‌شود
در بعد اجتماع: حج واجب، بر مسلمانان واجب است ولی تحت شرایط خاصی، رفتن آن واجب نیست. (همانند حج سال ۹۵)

درس سوم

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ* فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ .

۶۸: بقره، ۲۳ - ۲۴

ترجمه و اگر هستید در شک، از آنچه نازل کردیم بر بنده‌مان پس بیاورید سوره‌ای مثل آن و دعوت کنید شاهدانتان به غیر از خدا اگر هستید راستگو. پس اگر این کار را نکردید و هرگز نخواهید توانست، بترسید از آتشی که هیزم آن مردم و سنگ‌هاست که آماده شده است برای کافریں.

ترجمه مفهومی قرآن کریم به آنان که در الهی بودن آیات آن شک دارند می‌فرماید اگر می‌توانید سوره‌ای مثل آن بیاورید و هر کسی رو که می‌خواهید شاهد بگیرید غیر خدا. اگر این کار را نکردید به جهنمی می‌روید که آتشش از جنس سنگ و مردم می‌باشد.

پرسش و پاسخ

۱- آیات بالا در ارتباط با کدام قسمت درس است؟

اعجاز قرآن کریم شامل تحدی قرآن کریم و همیشگی بودن آن.

۲- تحدی یعنی چه؟

یعنی مبارزه‌طلبی. خداوند بارها مخالفان اسلام را دعوت به مبارزه کرده است که اگر شما فکر می‌کنید این کتاب از سوی خدا نیست و ساخته و پرداخته دست بشر است سوره‌ای مثل آن بیاورید. (فکر می‌کنید نوشته‌ی بشره؟ شما هم که بشرید پس یہ سوره مثل اون بیارید) پس تحدی قرآن در مقابل شکاکان، نسبت به حقانیت و الهی بودن آن است.

۳- لن تفعلوا به چه معناست؟

یعنی نخواهید توانست هیچ وقت سوره‌ای مانند سوره‌های قرآن بیاورید. یعنی اعجاز همیشگی قرآن کریم (جاودانگی قرآن) چرا که دین جاوید معجزه جاوید می‌خواهد. قرآن کتاب دیروز، امروز و فرداهای انسان است. از این جهت تازگی و شادابی دائمی را می‌توان در آن یافت.

۴- عاقبت شکاکان الهی بودن قرآن چیست؟

آتشی است از جنس مردم و سنگ‌ها؛ مردم یعنی خود این کافران و سنگ‌ها منظور بت‌هایی است که می‌پرستیدند و سنگ‌های دیگر!

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا .

۶۹: نساء، ۸۲

ترجمه

آیا نیاندیشیده‌اید در قرآن که اگر بود غیر از خدا می‌یافتید در آن ناسازگاری و اختلاف‌های زیاد.

ترجمه مفهومی

اگر قرآن نوشته‌ای غیر از خداوند بود (و از جانب بشر بود) در آن پر بود از اختلافات و ناسازگاری و ناهماهنگی.

پرسش و پاسخ

۱- آیات بالا در ارتباط با کدام قسمت درس است؟

اعجاز محتوایی قرآن کریم + انسجام درونی در عین تدریج نزولی.

۲- چرا انسجام قرآن اعجاز آن است؟

نزول قرآن در طی ۲۳ سال، (در شرایط گوناگون جنگ و صلح، غربت و دوری، قوت و ضعف، آن هم از زبان شخصی که درس نخوانده) که بدون هیچ اختلافی و تناقض بیان شده است، دلیلی ندارد مگر اینکه کلام خدا است. به همین خاطر معجزه بودن آن را نشان می‌دهد.

۳- چگونه به انسجام قرآن باید پی ببریم؟ (یا چگونه به اعجاز قرآن پی ببریم؟)

تنها قرائت آن کفایت نمی‌دهد، باید در آن تدبر کرد. بدون تدبر در قرآن نمی‌توان به بی‌اختلاف بودن آن رسید.

۴- اگر قرآن غیرخدایی بود چه می‌شد؟

آن وقت با تدبر در آن به اختلاف یا تعارض می‌رسیدم چرا که نقص و جهل انسان در آن مؤثر بود. قانون: در قوانین غیرالهی همواره تضاد و تناقض به چشم می‌خورد.

وَ مَا كُنْتُمْ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَ لَا تَخْطُهُ بِيَمِينِكُمْ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ .

۷۰: عنکبوت، ۴۸

ترجمه

و نمی‌خواندی پیش از آن هیچ نوشته‌ای و نمی‌نوشتی با دست خود آن را که در آن صورت به شک می‌افتادند کج‌روان.

ترجمه مفهومی

از معجزات قرآن این است که، کسی که تا به حال نه خوانده است و نه نوشته است

آن را می‌خواند. اگر حضرت محمد (ص) باسواد بود، کجروان به شک می‌افتادند که قرآن از جانب خدا نیست و از یک انسان است.

پرسش و پاسخ

۱- آیه در ارتباط با کدام قسمت درس است؟

امی بودن پیامبر (ص) و معجزه بودن قرآن؛ امی بودن پیامبر یک عامل تاثیرگذار مثبت در حقانیت دعوت پیامبر.

۲- امی یعنی چه؟

یعنی فردی که به مکتب نرفته است، پس نه خواندن بلد است نه نوشتن، یعنی کسی که از نظر خواندن و نوشتن به همان حالتی است که از مادر متولد شده. پیامبر قبل از نزول قرآن (من قبله) این چنین بوده است: ۱- عدم تلاوت؛ ۲- عدم خطاطی (نوشتن).

۳- اگر پیامبر امی نبود چه اتفاقی می‌افتاد؟

اگر پیامبر باسواد بود بعضی‌ها سوءاستفاده می‌کردند که بله قرآن را پیامبر که یک انسان است نوشته و حقانیت قرآن را زیر سؤال می‌بردند. در واقع نزول قرآن بر پیامبر امی، اتمام حجت خداوند بر مردم است تا بهانه‌تراشی‌ها پایان یابد.

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ .

۶۹: خلق، ۱- ۵

ترجمه

بخوان به نام پروردگارت که آفرید (جهان را). آفرید انسان را از خون بسته. بخوان که پروردگارت بزرگوارتر است. کسی که آموزش داد به وسیله قلم. آموزش آن چیزی را که نمی‌دانست.

ترجمه مفهومی

اولین سوره‌ای که بر پیامبر نازل شده است شامل مباحثی از جمله: ۱- خواندن، ۲- خلقت انسان از نطفه، ۳- آموختن علم از جانب خداوند به وسیله نوشتن، ۴- آموزش خداوند به انسانی که چیزی نمی‌داند. این مباحث نشان‌دهنده ی توجه قرآن به علم و دانش است.

پرسش و پاسخ

۱- آیه در چه ارتباطی است؟

آیاتی که سراسر علم است، توجه قرآن را به علم و دانش نشان می‌دهد. در زمانی که جامعه پر از فرهنگ و عقاید جاهلیت است، آوردن این آیات نشان از اعجاز آن می‌دهد. یعنی تأثیرناپذیری از فرهنگ و عقاید دوران جاهلیت، اعجاز قرآن است.

نکته: علق یعنی خون بسته شده انسان که از تکامل نطفه است. بوجود آمدن انسان از علق ذکر نکات علمی است که اعجاز قرآن می‌باشد. پس از آیات بالا دو اعجاز را متوجه می‌شویم.

توجه: اگر در سؤال چهار گزینه‌ای، هم گزینه تاثیرناپذیری از عقاید بود هم ذکر نکات علمی، شما گزینه‌ی تاثیرناپذیری را بزنید چون آوردن این آیات در قسمت اندیشه و تحقیق درس به منظور نشان دادن این موضوع است.

درس چهارم

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ .

۷۰: آل عمران، ۱۶۴

ترجمه قطعاً منت نهاد خداوند بر مؤمنان زمانی که برانگیخت بین آنها رسولی از خودشان تا بخوانند بر آنها آیات خداوند را، پاک کند آنها را و بیاموزد کتاب و حکمت را در حالی که پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند.

ترجمه مفهومی منت خداوند بر مؤمنان است که پیامبری بین آنها آمده است که از میان همان‌ها به رسالت رسیده است. این پیامبر وظایفی دارد از جمله: ۱- خواندن آیات خدا بر آنها، ۲- تزکیه‌ی آنها، ۳- تعلیم آنها (آیات الهی و حکمت الهی) در حالی که این مردم پیش از این در گمراهی بزرگی به سر می‌بردند.

پرسش و پاسخ

۱- قلمروهای رسالت پیامبر در این آیه کدام است؟

دریافت و ابلاغ وحی (یتلوه‌م) اولین قلمرو رسالت؛

تعلیم و تبیین تعالیم وحی (مرجعیت دینی) دومین قلمرو رسالت.

۲- منت یعنی چه؟

منت یعنی اعطای هر نعمت سنگین و گرانبه‌ای. خداوند بر مؤمنان منت گذاشته، چه منتی؟ اینکه رسولی از جنس خود آنها و بین آنها برانگیخته است و هم اینکه بر آنها علم و حکمت می‌آموزد. (اول تلاوت بعد تزکیه و تعلیم)

۳- تزکیه یعنی چی؟ تعلیم یعنی چی؟

تزکیه که مقدم بر آموزش است یعنی پاک گردانیدن، یعنی رشد یافتن، رشد یافتن نفس که وظیفه‌ی پیامبر است. تعلیم که علاوه بر آموزش فکری (کتاب)، پرورش روحی و بصیرت هم (حکمت) می‌باشد.

کلید	تجزیه	ترکیب	پیام جزئی	پیام کلی آیه	آیه شریفه
دعوت خداوند و رسول = دین = زندگی حیات بخش	استَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ اطاعت از رسول گرامی اسلام لازمه توحید عبادی است.	دسترسی به حیات پاک علاوه بر استجابت دعوت خداوند، ایمان و عمل صالح نیز می باشد: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اٰتٰنًی وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰةً طَيِّبَةً	۱- خداوند از مؤمنان (مخاطب آیه) می خواهد دعوت خداوند را بپذیرند و خدا و رسولش را استجاب کنند. ۲- دعوت خداوند همان دین است. ۳- دین هدایت و بیزوی انسان است که از طریق پیامبران صورت گرفته است. ۴- رسیدن به زندگی و حیات طیبه معلول اجابت دعوت خدا و پیامبر است.	بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اِنَّ اَوْلٰی اَمْرِ دِیْنِنَا لِلرَّسُولِ اِنَّ اَوْلٰی اَمْرِ دِیْنِنَا لِلرَّسُولِ اِنَّ اَوْلٰی اَمْرِ دِیْنِنَا لِلرَّسُولِ اِنَّ اَوْلٰی اَمْرِ دِیْنِنَا لِلرَّسُولِ	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ (انفال، ۲۴)
سرگردانی	اهدای توحید در ربوبیت	ارتباط با آیه: ۱- اِنَّ اللّٰهَ رَبِّيْ وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ۲- وَ اَنْ اَعْبُدُوْنِيْ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ	۱- خواست هر انسانی از خداوند نشان دادن راه مستقیم به اوست ۲- راه مستقیم همان راه درست زندگی است. ۳- راه مستقیم راه کسانی است که مورد نعمت هدایت خداوند واقع شدند. ۴- طی نکردن راه مستقیم عاقبتش سقوط در انحراف و گناه و سرگردانی و حیرانی است.	اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ (حمد، ۶- ۷)	
آفرینش، نعمت خداوند به هر موجود است که در آن هدفی نهفته است.	—	ارتباط با آیه: ۱- رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۲- وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَآءَ وَ الْاَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا	۱- خلقت هر موجودی هدفی دارد (آیه از زبان موسی (ع)) ۲- هدفمندی همه موجودات نشان از خلقت حکیمانهی خداوند دارد. (عدم بیهودگی و عبث) ۳- خداوند هر موجودی را برای رسیدن به هدفش هدایت کرده است. (هدایت عمومی) ۴- هدایت بر دو نوع است: هدایت تشریحی - هدایت عمومی	قَالَ رَبَّنَا الَّذِي اَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى (طه، ۵۰)	

آیه شریفه	پیام کلی آیه	پیام جزئی	ترکیب	تجزیه	کلید
سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى الَّذِي خَلَقَ قَسْوَى وَ الَّذِي قَدَّرَ قَهْدَى (اعلیٰ، ۱-۳)	هر یک از موجودات جهان دارای ساختار منظم ویژه خود است و هر موجودی به گونه‌ای ساخته شده است که هدف خاصی را دنبال می‌کند	۱- برای هر موجودی: ابتدا آفرینش و بعد نظام بخشیدن و ساماندهی صورت می‌گیرد. ۲- هر موجودی بعد از ساماندهی اندازه‌گیری می‌شود و با توجه به اندازه و تقدیرش هدایت می‌شود. ۳- هر مخلوقی متناسب با ویژگی‌ها و خصوصیاتش هدایت می‌شود.	ارتباط با آیه (هدایت تشریحی): ۱- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ الْهَدْيَ وَالْغَىٰ ۲- وَ قَالُوا: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا ۳- إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ لَهْدْيٌ	سبح: توحید در عبادت ربک: توحید در ربوبیت خلق: توحید در خالقیت فهدی: توحید در ربوبیت قدر قهدی: تقدیر الهی خلق: قضای الهی	خلق + سوی + قدر + هدی
رَبَّنَا مَبْسُورِينَ وَ مُنْزَرِينَ (نساء، ۱۶۵)	تمام حجت خداوند بر انسان با ارسال پیامبران و نشان دادن سعادت به آنها. (هدایت تشریحی انسان‌ها)	۱- خداوند پیامبران را برای هدایت انسان فرستاده است. ۲- این هدایت انسان، هدایت تشریحی نام دارد. ۳- پیامبران با دو ویژگی بهشت‌دهنده و هشماردهنده معیوت شده‌اند. رسلا + یعنی حجت ظاهری یعنی هدایت ویژه انسان از طریق ارسال پیامبران	۱- ارسال رسولان بر اساس دو صفت عرت و حکمت الهی است.	—	
لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حِجَّةً بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (نساء، ۱۶۵)		۱- خداوند با ارسال پیامبران و نشان دادن راه سعادت حجت را بر انسان تمام می‌کند. ۲- بنابراین کسی در قیمت نمی‌تواند هیچ بهانه و دستاویزی داشته باشد. بنابراین راه هدایت راهی اختیاری است. ۳- انجام حجت خداوند بر انسان نشان از عرت و حکمت او دارد.	—	—	

کلید	تجزیه	ترکیب	پیام جزئی	پیام کلی آیه	آیه شریفه
<p>اَیُّکَ + صحت ظاهر (همان پیامبر) سمع و بصر (یعنی عقل) + صحت باطن</p>	—	<p>ارتباط با حدیث امام کاظم (ع): خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد به جز برای این که بندگان در پیام الهی تعقل کنند.</p> <p>کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند نسبت به فرمان الهی داناترند و آن کسی که عفاش کامل تر است رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است</p>	<p>۱- برای دریافت هدایت توسط پیامبران و کتاب ابتدا باید از عقل بهره برد. ۲- گوش کردن به سخنان بدون تفکر در آنان همانند گوش ندادن به آن است. ۳- هدایت افرادی که به ظاهر به سخنان گوش فرامی‌دهند همانند هدایت افراد گر است.</p>	<p>آیه اشاره به رابطی حجت ظاهر و حجت باطن و تقدم حجت باطن بر حجت ظاهر دارد.</p>	<p>و مِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ اَیُّکَ اَقَانَتْ تُسْمِعُ الصَّمَّ وَ لَوْ کَانَ لَا یَعْقِلُونَ (یونس، ۴۲)</p>
—	—	<p>ارتباط با متن: هِيَ اَقْوَمُ = راهی که استوارتر است پاسخ به سؤال نیاز به کشف راه درست زندگی</p>	<p>۱- قرآن وسیله‌ی هدایت تشریحی انسان است که به وسیله پروردگار در اختیار انسان قرار داده شده است. ۲- قرآن برنامه صحیح زندگی است و انسان را به استوارترین راه هدایت می‌کند.</p> <p>راه هدایت شود. ۲- در ارتباط با هدایت حجت باطن بر حجت ظاهر تقدم دارد. ۳- تا عقل نباشد هدایتی هم صورت نمی‌گیرد.</p>	<p>شرایط رسیدن به کشف راه درست زندگی را قرآن به انسان‌ها معرفی می‌کند که همان ایمان و عمل صالح است.</p>	<p>و مِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ اَیُّکَ اَقَانَتْ يَهْدِي الْعَمَى وَ لَوْ کَانَ لَا یُبْصِرُونَ (یونس، ۴۳)</p>
<p>قرآن = هدایت تشریحی حجت ظاهر</p>	—	—	—	—	<p>اِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلْحَيٰةِ الْحَقِیْقَةِ (اسراء، ۹)</p>

جدول شماره شصت و سه

کلید	تجزیه	ترکیب	پیام جزئی	پیام کلی آیه	آیه شریفه
بَشَارَتٍ و انذار است که اینجا به بشارت پیامبر اشاره شده	ارتباط با آیه: ۱- مِنْ عَمَلٍ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلْيَحْزِنْتَ حَيَاةً طَيِّبَةً ۲- وَعَدَدَ اللَّهِ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمَلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْخَرَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ	ارتباط با متن: لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا = مزد و پاداش بزرگ همان درک درست از آینده خوبش است.	۱- قرآن (خداوند) به مؤمنانی که کارهای شایسته انجام می‌دهند، بشارت اجر و مزد بسیار می‌دهد. ۲- شرط رسیدن به اجر و مزد الهی: ایمان و عمل صالح	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلْيَحْزِنْتَ حَيَاةً طَيِّبَةً (نحل، ۹۷)	وَيَسِّرُ اللَّهُ لِلْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنْ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا (اسراء، ۹)
حیات طیبه + پاداش در ارای بهترین اعمال + (معاون) ایمان - عمل صالح	مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَى ← یکسانی مقام و منزلت انسانی زن و مرد	ارتباط با زندگی حیات‌بخش: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ	۱- وعده خداوند به مؤمنان زن و مرد به داشتن حیات پاک و زندگی فرح‌بخش. ۲- حیات طیبه همان کشف راه درست زندگی است که معلول ایمان و عمل صالح می‌باشد.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلْيَحْزِنْتَ حَيَاةً طَيِّبَةً (نحل، ۹۷)	وَيَسِّرُ اللَّهُ لِلْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنْ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا (اسراء، ۹)
حسن فاعلی: انجام هر عمل با نیت درونی و قلبی حسن فعلی: انجام هر عمل مطابق با فرمان الهی	—	ارتباط با: تقدم حسن فاعلی بر حسن فعلی با تأکید بر همراه بودن ایمان با عمل صالح.	۱- همچنین کسانی که ایمان دارند و عمل صالح انجام می‌دهند پاداش و پژه‌ای دریافت می‌کند. ۲- این پاداش، مزد بهتر از اعمال آنها در دنیا است. (یعنی پاداش‌های خداوند بهتر از اعمال ماست)	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلْيَحْزِنْتَ حَيَاةً طَيِّبَةً (نحل، ۹۷)	وَيَسِّرُ اللَّهُ لِلْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنْ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا (اسراء، ۹)

آیه شریفه	پیام کلی آیه	پیام جزئی	ترکیب	تجزیه	کلید
<p>شَرِّحْ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَآلِهِ أُوْحِيَتْ إِلَيْكَ وَأَنْتَ تَعْلَمُ الْغُيُوبَ</p> <p>ما وصی به نوحاً و آلِهِ اَوْحِيَنا إِلَيْكَ وَ ما وَصَّينا بِهِ إِبراهِيمَ وَ مُوسى وَ عيسى (شوری، ۱۲)</p>	<p>پیام کلی آیه: این یعنی وحدت دین الهی.</p> <p>محتوای اصلی دعوت پیامبران از نوح (ع) تا محمد (ص) یکسان بوده و همه‌ی آنها آورنده‌ی یک دین بوده‌اند.</p>	<p>۱- خداوند همیشه پیامبران را به یک چیز سفارش می‌کند. الف- برپا کننده‌ی دین باشند ب- از اختلاف و تفرقه در آن جلوگیری کنند. ۲- دو موضوع بالا بر مشرکین سخت و ننگین است. ۳- همچنین وجود یک دین واحد در تعلیمات انبیا بر مشرکین سخت و ننگین است.</p>	<p>ارتباط با آیه: إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ</p> <p>ارتباط با آیه (دین): وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ</p>	<p>شَرِّحْ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ → هدایت تشریحی با ارسال پیامبران</p>	<p>پیامبران اولوالعزم که صاحب کتاب و شریعت هستند: نوح(ع)، ابراهیم(ع)، موسی(ع)، عیسی(ع)، محمد(ص)</p>
<p>أَنْ أَقْبِلُوهَا الدِّينَ وَ لَا تَتَّبِعُوا فِيهِ كِبْرًا عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ (شوری، ۱۳)</p>		<p>۱- خداوند هر کس را که اراده کند به سوی خود برمی‌گرداند. ۲- انسان‌ها در صورت بازگشت و تمایل به سمت خدا به راه او هدایت می‌شوند.</p>	<p>ارتباط با آیه از طرف خداوند (معمول) اراده و خواست الهی است. هدایت خداوند به سوی خود (معمول) توبه و بازگشت انسان</p>		

جدول شماره شصت و پنج

کلید	تجزیه	ترکیب	پیام جزئی	پیام کلی آیه	آیه شریفه
لا تَفَرَّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ	—	ارتباط با آیه (الگو بودن حضرت ابراهیم): قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا اتَّبِعُونَا إِنَّهُمْ بَرَاءٌ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ	<ol style="list-style-type: none"> خواستار برخی از مردم که می‌خواهند یهودی یا مسیحی شوند تا هدایت شوند خواسته نادرستی است. (چرا که آنها تنها راه هدایت را همین راه می‌دانستند) درست است که دین یکی است ولی در دین یهود و مسیحیت تحریف وارد شده و با اصل دین آنها فرق دارد. خداوند طریقه هدایت را آیین حضرت ابراهیم بیان می‌کند که همان دین اسلام است و حق. 	<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لَا تَقْرَأُوا الْبَيْتَ الَّذِي كَفَرْنَا بِهِ قَدْرًا وَلَا حَمْدًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَذًى وَلَعْنًا أُولَئِكَ هُمُ الْمُجْرِمُونَ</p>	<p>وَقَالُوا: كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَبُوا. قُلْ: بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ. (بقره، ۱۳۵)</p>
دین نزد خدا یکیست و همه پیامبران، پیام‌آور یک دین بوده‌اند.	ارتباط آیه: ۱- سَرَّعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَ الَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ... ۲- إِنْ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ	<ol style="list-style-type: none"> دین نزد خدا یکیست و همه پیامبران، پیام‌آور یک دین بوده‌اند. بنابر این ایمان به همه پیامبران الزامی است. دین اسلام می‌خواهد که علاوه بر پیامبر اسلام به بقیه‌ی پیامبران هم ایمان داشته باشیم. 	<ol style="list-style-type: none"> محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است. لزوم ایمان به همه پیامبران و فرق نگذاشتن بین آنها چرا که همه آنها آورنده یک دین بوده‌اند. حقیقت دین واحد الهی همان تسلیم شدن به دین الهی و مسلم بودن به آن است. 	<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لَا تَقْرَأُوا الْبَيْتَ الَّذِي كَفَرْنَا بِهِ قَدْرًا وَلَا حَمْدًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَذًى وَلَعْنًا أُولَئِكَ هُمُ الْمُجْرِمُونَ</p>	<p>قُولُوا: آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَنْبِيَاءِ وَ مَا أَوْحَى إِلَيْنَا مِنْ رَبِّهِمْ (بقره، ۱۳۶)</p>
دین نزد خدا یکی است و همه پیامبران آورنده یک دین هستند.	—	—	—	—	<p>لَا تَفَرَّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ تَحَنُّنًا لَهُمْ مُسْلِمُونَ (بقره، ۱۳۶)</p>

آیه شریفه	پیام کلی آیه	پیام جزئی	ترکیب	تجزیه	کلید
<p>إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ (آل عمران، ۱۹)</p>	<p>علت چنددینی، اختلاف و تفرقه افکنی آن دسته از رهبران دینی بود که از روی ستم و تجاوز در صورتی که به آن علم و آگاهی داشتند در دین اختلاف به وجود آوردند.</p>	<p>۱- دین نزد خدا یکیست و مفهوم آن تسلیم خدا بودن است. ۲- همه‌ی پیامبران آورنده‌ی یک دین بوده و چند دینی و تعدد ادیان مورد قبول خداوند نیست.</p>	<p>ارتباط با آیه: ۱- سَبَّحَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وُصِيَ بِهِ تُوحًا وَّالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ... ۲- وَقَالُوا: كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَبُوا قُلْ: بَلْ مِلَّةٌ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا</p>	<p>ارتباط با آیه: أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالنُّجُوعِ بِالْحَسَنَةِ وَّجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ</p>	<p>منشاء اصلی اختلاف: کسانی که به حقیقت آگاه بودند اما با سرکشی و کفر به آیات الهی دست به این کار زدند.</p>
<p>وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مَن بَعَدَ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْيًا بَيْنَهُمْ وَمَن يَكْفُرْ يَا أَيُّهَا اللَّهُ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (آل عمران، ۱۹)</p>	<p>تعدد انبیاء معلول رشد تدریجی سطح فکر جوامع و اقوام مختلف بوده است.</p>	<p>۱- از علل تعدد ادیان مختلف و منشاء اصلی اختلاف آن دسته از رهبران دینی بودند که به خاطر حفظ منافع خود با اینکه علم داشتند و به حقیقت آگاه بودند از روی ستم و تجاوز به اصالت دعوت، این اختلاف را راه اندازی کردند. ۲- از مصادیق کفر انکار دعوت پیامبر و اختلاف در دین است که عذابی الهی در پی دارد.</p>	<p>ارتباط با حدیث: پیامبر اکرم (ص): نضح معاشر الانبیا امرنا ان نلکم الناس علی قدر عقولهم.</p>	<p>ارتباط با آیه: وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِبَلِّغَانِ قَوْلِهِ لِيُنذِرَ لَهُمْ ... (ابراهم، ۴)</p>	<p>ارتباط با آیه: وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِبَلِّغَانِ قَوْلِهِ لِيُنذِرَ لَهُمْ ... (ابراهم، ۴)</p>

کلید	تجزیه	ترکیب	پیام جزئی	پیام کلی آیه	آیه شریفه
علم و اراده الهی ← (علت) قرار دادن رسالت	—	—	۱- نبوت منصبی الهی است و از سوی خدا تعیین می شود. ۲- خداوند نبوت را به عهده کسانی می گذارد که توانایی و ویژگی انجام آن را داشته باشند. ۳- این تشخیص از علم الهی نشأت می گیرد.	خدا تعیین می شود. نبوت را به عهده کسانی می گذارد که توانایی و ویژگی انجام آن را داشته باشند. این تشخیص از علم الهی نشأت می گیرد.	... اللَّهُ عَلَّمَ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ... (انعام، ۱۲۴)
علم الهی: ۱- تعیین: يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ۲- تعیین: خَاتَمَ النَّبِيِّينَ	—	ارتباط با حدیث: پیامبر اکرم (ص) به علی(ع): تو برای من به منزله هارون برای موسی هستی با این تفاوت که پس از من پیامبری نخواهد آمد. (حدیث منزلت)	۱- پیامبر (ص) هیچ رابطی پدري و پسری با هیچ یک از مردم نداشته است. ۲- ایشان رسول خدا و آخرین پیامبر الهی است و بعد از او هیچ پیامبری نیامده است. ۳- همانند انتخاب پیامبران، ختم نبوت هم از علم خداوند نشأت می گیرد.	ما كَانَ مَخْمَدًا أَبَا أَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ وَ لَكِنِّ رَسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (احزاب، ۴۰)	
مثال این مورد: نگرستن روزه برای فردی که روزه باعث آسیب به جسم او می شود مانعی ندارد.	—	ارتباط با حدیث: پیامبر اکرم (ص): لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام	۱- دین اسلام یک خاصیت دارد با عنوان خاصیت انطباق و تحرک ۲- این قاعده بر همه احکام و مقررات اسلام تسلط دارد. ۳- اگر مسلمانی یا جامعه، دچار اضطراب شوند (در هر موردی) می توان با نظر متخصص دین و فقیه آن را به شکلی انجام داد که آن اضطراب را برطرف نماید.	مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ (حج، ۷۸)	

آیه شریفه	پیام کلی آیه	پیام جزئی	ترکیب	تجزیه	کلید
<p>وَأَنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ (بقره، ۲۳)</p>	قرآن کریم، معجزه پیامبر اکرم (ص) است. این قرآن منشاء الهی دارد. مخالفان این موضوع این اراده را دارند که آیاتی مثل آن بیآورند ولی همانند گذشته در آینده هم توانایی این کار را نخواهند داشت. این یعنی جاودانگی قرآن کریم.	<p>۱- تعدی قرآن یعنی میرزه‌طلبی. ۲- قرآن از مخالفان می‌خواهد اگر در الهی بودن این کتاب شکی دارند یک سوره مانند آن بیآورند. ۳- آسان‌ترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های قرآن است.</p>	—	—	<p>بن تفعلا ← اعجاز قرآن فقط در زمان نزول و ابلاغ نیست بلکه همیشه‌گی است.</p>
<p>وَ ادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (بقره، ۲۳)</p>	مخالفان در این راه می‌توانند از هر کسی که می‌خواهند ک مک بگیرند به غیر از خداوند. ۲- مخالفان توانایی این کار را نه در زمان پیامبر داشتند نه در زمان آینده خواهند داشت. ۳- بن تفعلا فعل مضارع است یعنی جاودانگی پیامبر.	<p>۱- اگر فردی مخالف الهی بودن قرآن باشد ولی نتواند برای اثبات ادعای خود دلیلی بیآورد عذاب الهی در انتظار اوست. (که قطعاً به همین صورت است) ۲- این عذاب الهی آتشی است که از خود این افراد منشاء می‌گیرند. (مظنون خودشان و بت‌هایشان.)</p>	—	—	<p>آتشی که برای مخالفان قرآن آماده شده است از جنس: ۱- خود آنان است (الناس) ۲- سنگ‌هایی که می‌پرستیدند (الحجارة)</p>
<p>فَأَنْ تَمْ تَعْلَمُوا وَأَنْ تَتَّعَلُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ كَفَرُوا وَ قَاتِلُوا الَّذِينَ كَفَرُوا وَ قَاتِلُوا الَّذِينَ كَفَرُوا وَ قَاتِلُوا الَّذِينَ كَفَرُوا وَ قَاتِلُوا الَّذِينَ كَفَرُوا (بقره، ۲۴)</p>	مخالفان این موضوع این اراده را دارند که آیاتی مثل آن بیآورند ولی همانند گذشته در آینده هم توانایی این کار را نخواهند داشت. این یعنی جاودانگی قرآن کریم.	<p>۱- اگر فردی مخالف الهی بودن قرآن باشد ولی نتواند برای اثبات ادعای خود دلیلی بیآورد عذاب الهی در انتظار اوست. (که قطعاً به همین صورت است) ۲- این عذاب الهی آتشی است که از خود این افراد منشاء می‌گیرند. (مظنون خودشان و بت‌هایشان.)</p>	—	—	<p>آتشی که برای مخالفان قرآن آماده شده است از جنس: ۱- خود آنان است (الناس) ۲- سنگ‌هایی که می‌پرستیدند (الحجارة)</p>

کلید	تجزیه	ترکیب	پیام جزئی	پیام کلی آیه	آیه شریفه
اینکه در قرآن اختلافی وجود ندارد ← (معاول) این است که از جانب خداوند است.	—	—	۱- یکی از دلایل الهی بودن آیات قرآن نبودن اختلاف و تعارض در محتوای آن است. (آن هم در طول نزول طی ۲۳ سال) ۲- درک این حقیقت (عدم تعارض) نیازمند تدبیر و تعقل در آیات قرآن کریم است. ۳- اگر قرآن غیر خدایی بود اختلافات زیادی در آن یافت می‌شد.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ	أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اِخْتِلَافًا كَثِيرًا. (نساء، ۸۲)
—	حَقَّقْ: توحید در خالقیت رُكَّ: توحید در ربوبیت عَلَّقْ ← بعد جسمانی انسان در خلقت	ارتباط: اولین آیات نازل شده به پیامبر اکرم (عقل گرایی) از معیارهای جامعه و تمدن اسلامی است. (۸- چهارم)	۱- اولین آیات قرآن کریم درباره قلم و نوشتن و همچنین علم می‌باشد. (دانش و آموختن) ۲- آوردن چنین آیه‌ای آن هم در آن دوران جاهلیت نشان از اعجاز معنوی قرآن یعنی تأثیر پایداری از عقاید دوران جاهلیت دارد.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ	اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ (خلق، ۱- ۳)
—	—	—	۱- قرآن کریم نه تنها از فرهنگ جاهلی تأثیر نگرفته است بلکه با آنها مبارزه کرده و از موضوعاتی چون علم و عدالت‌خواهی سخن به میان آورد. ۲- خداوند علم را به انسان از طریق نوشتن آموخت و هر آنچه را که نمی‌دانست به او یاد داد.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ وَأَطِيعُوا أَرْوَاقَ الْكُرْسِيِّ	اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ (خلق، ۲- ۴- ۵)

حدیث

پیام حدیث

ترکیب

<p>ارتباط با آیه: ۱- وَ مِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَسْمِعُ الصَّمَّ وَ لَوْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْعَمَى وَ لَوْ كَانُوا لَا يَبْصُرُونَ ۲- رَسُلًا يُبَشِّرُونَ وَ مُنذِرِينَ لَيْلًا يَكُونُ النَّاسُ عَلَى اللَّهِ حِجَّةً بَعْدَ الرِّسَالِ وَ كَانَ اللَّهُ غَزِيرًا حَكِيمًا</p>	<p>اهمیت عقل به عنوان حجت باطنی در هدایت انسان. علت ارسال پیامبران تعقل در پیام الهی است. پذیرش بهتر این پیام معلول بر خورداری از معرفت برتر است. دانایتر بودن نسبت به فرمان‌های الهی معلول برتری در تعقل و تفکر است. هر کس عقلش کامل‌تر باشد رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.</p>	<p>۱- امام کاظم به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم، فرمود: ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاده، جز برای آن که این بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان‌های الهی دانایترند و آن کس که عقلش کامل‌تر است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.</p> <p>۲- ای هشام، خداوند دو حجت بر مردم دارد: حجتی آشکار و حجتی نهان. حجت آشکار، رسولان و انبیا و آنچه اند و حجت نهان، همان عقل انسان هاست.</p>
<p>ارتباط با آیه: وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُبَلِّغَ قَوْلِهِمْ لِيَبْلِغَ إِلَيْهِمْ ...</p>	<p>از علل آمدن پیامبران: رشد تدریجی سطح فکر جوامع و اقوام. در هر عصر پیامبری جدید مبعوث شده است تا پیام الهی را در خور فهم و اندیشه‌ی انسان‌های آن عصر بیان کند و متناسب با درک آنان سخن بگوید.</p>	<p>پیامبر اکرم می فرماید: نَحْنُ مَعَاشِرُ الْأَنْبِيَاءِ: ما انبیاء مأمور شده‌ایم امرنا آن تکلم الناس: که با مردم به اندازه علی قدر عقولهم: فهم و درکشان سخن بگوییم</p>
<p>ارتباط آیه: مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ</p>	<p>یکی از ویژگی‌های دین اسلام که سبب انطباق آن با نیازهای متغیر زمان می‌شود قوانین تنظیم‌کننده است. این ویژگی مخصوص دستنمای از قواعد و قوانین در اسلام هست که خاصیت انطباق و تحرک داده است.</p>	<p>پیامبر اکرم فرموده است: «لَا حَرَجَ وَ لَا حِرَازَ فِي الْإِسْلَامِ»: اسلام با ضرر دیدن و ضرر رساندن مخالف است.</p>

خدا باشند بدبخت می‌شوند. این بدبختی و یا خوشبختی آنها معلول اختیار آنها در کارهایی که انجام می‌دهند می‌باشد. (یعنی تأثیر کارهای نیک و بد آنها در زندگی‌شان)

۲- شرط نزول برکات آسمانی چیست؟

۱- ایمان؛ ۲- تقوا.

این همان نیکی است و تأثیر آن بر جامعه برکاتی است که خداوند از آسمان‌ها و زمین به آنها می‌دهد.

۳- عامل گرفتاری به عذاب الهی چیست؟

تکذیب خداوند؛ این همان بدی است و تأثیر آن بر جامعه گرفتاری بر عذاب است که خودشان به طور مستمر (کانوا یکسبون) باعث آن شدند.

درس هفتم

فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ .

۱۱۴: مائده، ۳۹

ترجمه

هر کس توبه کند بعد از ستمش و اصلاح کند (کارش را) پس خداوند بازمی‌گرداند از او (عذاب را) قطعاً خداوند آمرزنده مهربان است.

ترجمه مفهومی

در پس انجام هر گناهی اگر نفس لوامه به فکر جبران کار بیفتد و توبه کند به شرط آن که ستم را جبران کند خداوند هم توبه می‌کند او را، یعنی او را از عذاب آتش برمی‌گرداند.

پرسش و پاسخ

۱- توبه‌ی انسان یعنی چه؟

تاب یعنی برگشتن؛ توبه هم به معنای برگشت از چیزی می‌باشد. هنگامی که انسان گناه می‌کند نفس لوامه‌ی او در صدد جبران برمی‌آید و انسان از کار بدی که انجام داده است برمی‌گردد یعنی توبه می‌کند. منتها این توبه همه چیز نیست. برای آمرزیده شدن گناه نزد پروردگار و قبول توبه باید کار بد خود را (با کار خوب) جبران کند.

۲- توبه خداوند یعنی چه؟

اگر انسان از کار بد خود توبه کند و پس از آن عمل صالح انجام دهد (برای جبران) خداوند هم ندای او را می‌شنود و از عقوبت و عذاب بنده باز می‌گردد (توبه خداوند) و او را به سمت مهربانی و آمرزیدن سوق می‌دهد.

۳- ظلم در آیه یعنی چه و ظالم چه کسی است؟

ظلم یعنی ستم کردن و ناحق کردن. حال این ستم می‌خواهد به خداوند باشد، به دیگران باشد یا به خود باشد. گناهی هم که انسان انجام می‌دهد همان ظلم به خود است. (با گناه در برابر دیگران)

نکته: تاب: بازگشت انسان از گناه به سوی فرمانبرداری از خداوند.

یتوب: بازگشت از عقوبت و عذاب به سوی لطف و آمرزش توسط خداوند.

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا .

۱۱۴: نساء، ۱۱۰

ترجمه

و هرکس عمل کند به کار بد یا به خود ستم کند سپس آمرزش بخواهد از خداوند، خدا را آمرزنده و مهربان خواهد یافت.

ترجمه مفهومی

انسان نفسی دارد به نام نفس لوامه. اگر کسی گناهی انجام دهد و با آن گناه به خود ظلم کند ولی بعد از آن نفس لوامه به سراغ او بیاید و او را از کارش پشیمان کند و آن گناه از خدا طلب مغفرت کند. می فهمد که خداوند چقدر مهربان و آمرزنده است.

پرسش و پاسخ

۱- ظلم به خود یعنی چه؟

سوءاً یعنی زیان رسانی، چه این زیان رسانی به مردم باشد چه ستم به خویش باشد. گناه انسان در حقیقت ظلم به خود است. انسان با برخورداری از خود عالی و خود دانی از بقیه موجودات جدا است. یعنی گناه به خود مخصوص انسان است. او در این مبارزه‌ی ظلم، به نفع خود دانی عمل می‌کند و نسبت به خود عالی غافل می‌شود پس به خود ظلم کرده است.

۲- استغفار یعنی چه؟

اگر پس از ظلم انسان به خودش، خود عالی متوجه ماجرا شود و نفس لوامه را تحریک کند این نفس در مقابل نفس اماره فد علم می‌کند و تصمیم به توبه و آمرزش می‌کند. میان استغفار بنده و مغفرت الهی فاصله‌ای نیست، پس خداوند صدای توبه‌ی او را می‌شنود و با مهربانی و غفران خود او را می‌بخشد. (استغفار از غفران به معنی پوشیدن گناه بر وی و آمرزیدن او می‌باشد)

إِلَّا مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

۱۱۵: فرقان، ۷۰

ترجمه

مگر کسی توبه کند و ایمان بیاورد و عمل صالح انجام دهد پس برای آنها تبدیل می‌کند خدا بدی‌هایشان را به خوبی‌ها و خداوند بسیار آمرزنده‌ی مهربان است.

ترجمه مفهومی

خداوند به گناهکاران این مژده را می‌دهد که اگر توبه کنند و ایمان بیاورند و بعد از توبه خود عمل صالح انجام دهند، در روز حساب خداوند بدی‌هایشان را تبدیل به خوبی می‌کند.

پرسش و پاسخ

۱- مراتب توبه چیست؟ (یا مراتب تبدیل گناه به نیکی چیست؟)

هنگامی که انسانی گناه می‌کند در آن لحظه ایمان خود را به خداوند فراموش می‌کند و ایمان از کف او می‌رود

ولی هنگامی که تصمیم به توبه می‌گیرد ایمان به او برمی‌گردد. حال بعد از ایمان آوردن عمل صالح لازم است. عمل صالح نشانه‌ی توبه‌ی واقعی است و نیت فرد را تحقق می‌بخشد. پس شد: ۱- توبه کردن؛ ۲- ایمان آوردن؛ ۳- عمل صالح.

۲- مژده‌ی خداوند به افرادی که توبه حقیقی کرده‌اند چیست؟

توبه حقیقی (که شامل ایمان و عمل صالح هم می‌شود) نتایجی دارد: خداوند نهایت رحمت و غفران خود را به نمایش می‌گذارد و گناهان این افراد را به نیکی تبدیل می‌کند. بنابراین در روز حساب، عمل گناه فرد به عمل نیک تبدیل شده و پاداش عمل نیک را دریافت می‌کند.

درس هشتم

... مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ .

۱۱۶: بقره، ۶۲

ترجمه هر کس ایمان آورد به خدا و روز رستاخیز و عمل صالح انجام دهد برای آنها اجرشان نزد خدایشان است و ترسی ندارند و غمی ندارند.

ترجمه مفهومی برای ساخت جامعه‌ای با معیارهای اسلامی باید معیارهایی را در آن جامعه اجرا کرد. اصل توحید و توجه به آخرت اولین معیار یک تمدن اسلامی می‌باشد. نتیجه‌ی توجه به این مورد سبب رفع حزن و اندوه از انسان و دریافت پاداش الهی می‌باشد.

پرسش و پاسخ

۱- آیه به کدام معیار تمدن اسلام اشاره دارد؟

معیار اول یعنی ایمان به خداوند و اصل توحید؛
معیار دوم یعنی ایمان به روز قیامت و اصل معاد.

این دو معیار، از اولین معیارهای تمدن بزرگ اسلامی محسوب می‌شود. جامعه‌ای که بر این پایه بنا شود با شرک در مراتب مختلف آن مبارزه می‌کند. جامعه اسلامی باید این گونه باشد.

۲- نتیجه‌ی ایمان به خدا و روز قیامت چیست؟

اگر مردم در جامعه‌ی اسلامی به خدا و معاد او اعتقاد داشته باشند، رفتارهای خود برای رسیدن هرچه بهتر به سعادت اخروی خود تنظیم می‌کنند.

تازه: این افراد این بهره را هم از ایمان می‌برند: نه ترسی بر آنها وارد می‌شوند و نه غمگین می‌شوند. این شادابی و طراوت معلول سه شرط ۱- ایمان به خدا، ۲- ایمان به معاد، ۳- انجام عمل صالح می‌باشد.

کلید	تجزیه	ترکیب	پیام جزئی	پیام کلی آیه	آیه شریفه
<p>—</p>	<p>ارتباط با متن: خداوند با نمایش اسم غفار خود، درهای بازگشت را به روی مدعیان گشود و یاد خود را در دل هایشان انداخت تا شاید به سویش رو کنند.</p>	<p>ارتباط با متن: توبه انقلاب خود عالی علیه خود دانی است. ارتباط با آیه: وَ لَا أَقْسِمُ بِاللَّفْظِ الْأَلْوَمَةِ</p>	<p>۱- انسان با گناه بر خود ظلم می کند. ۲- بعد از ارتکاب گناه نفس لوامه تحرک می شود و در مقابل خود دانی می ایستد و سپس از خداوند آموزش می خواهد. ۳- میان استغفار بنده (توبه) و مغفرت الهی فاصله نیست. ۴- هر کس توبه کند، رحمت و غفران الهی را در او می یابد.</p>	<p>بیانگر ظلم انسان به خود با ارتکاب گناه.</p>	<p>وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَكْلِمُ نَفْسَهُ نَجْمًا يَسْتَفْتِرُ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا (نساء، ۱۱۰)</p>
<p>مراحل بین گناه تا غفران: ۱- توبه بعد از گناه؛ ۲- اصلاح گذشته؛ ۳- پذیرش توبه توسط خداوند؛ ۴- غفران و رحمت الهی.</p>	<p>نات: توبه‌ی انسان</p>	<p>—</p>	<p>۱- توبه‌ی انسان یعنی بازگشت او از سمت گناه. ۲- گناه مصداق ظلم است زیرا در هر گناهی حقی ضایع می شود ۳- شرط قبول توبه نزد خداوند اصلاح وضع گذشته و حیران آن با اعمال نیک است.</p>	<p>توبه انسان یعنی بازگشت او از گناه و توبه خداوند یعنی بازگشتن خداوند از عقوبت به سوی لطف و غفران. توبه انسان مقدم بر توبه خداوند است.</p>	<p>فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأُصْلَحَ (مائده، ۳۹)</p>
<p>—</p>	<p>توبه: توبه‌ی خداوند</p>	<p>ارتباط با آیه: إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا</p>	<p>۱- توبه‌ی خداوند یعنی بازگشت انسان از عذاب الهی. ۲- قبول توبه‌ی خداوند معلول دو صفت آمرزش و رحمت اوست.</p>	<p>—</p>	<p>فَإِنَّ اللَّهَ يُتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (مائده، ۳۹)</p>

کلید	تجزیه	ترکیب	پیام جزئی	پیام کلی آیه	آیه شریفه
توبه حقیقی شامل: تَابَ أَمِنَ عَمَلًا صَالِحًا	—	ارتباط با سخن پیامبر اکرم: التائب من الذنب كمن لا ذنب له	۱- شرایط توبه حقیقی: - توبه کردن - ایمان - عمل صالح ۲- توبه حقیقی، توبه‌ای است که همراه ایمان و عمل صالح باشد. ۳- نتیجه‌ی توبه‌ی حقیقی تبدیل گناهان به نیکی‌هاست.	رَبُّكَ يَتُوبُ عَلَيْكَ مَنْ يَشَاءُ وَلَا يَتُوبُ عَلَيْكَ الَّذِينَ كَفَرُوا حَتَّى يَمُوتُوا وَلَا يَتُوبُ عَلَيْكَ الَّذِينَ كَفَرُوا حَتَّى يَمُوتُوا وَلَا يَتُوبُ عَلَيْكَ الَّذِينَ كَفَرُوا حَتَّى يَمُوتُوا	إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا (فرقان، ۷۰)
—	ارتباط با آیه: (غفران) خَدَاوَنَدُ فِي رُءُوسِهِمْ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يُتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ	ارتباط با سخن پیامبر اکرم: التائب من الذنب كمن لا ذنب له	۱- توبه حقیقی نه تنها گناه را پاک می‌کند بلکه گناهان را به نیکی‌ها تبدیل می‌کند. ۲- قبول توبه حقیقی و تبدیل گناهان به نیکی‌ها مرهون آمرزش (غفران) و رحمت الهی است.	فَأُولَئِكَ يَبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (فرقان، ۷۰)	

ترکیب	پیام حدیث	حدیث
<p>ارتباط با سخن حضرت زینب (س): ... در این واقعه جز زیبایی از خداوند ندیدم.</p>	<p>روشی که انسان به سمت گناه نرود: باید احساس کند که خدا را می بیند یا خدا او را می بیند (نظارت همیشگی) این توجه به حضور و نظارت خداوند مانعی برای گناه انسان می شود. فکر عکس این موضوع، یعنی عدم اعتقاد به حضور خداوند کفر است.</p>	<p>امام صادق (ع) به یکی از یاران خود فرمود: چنان از خدا خوف داشته باش که گویی او را می بینی. پس اگر تو او را نمی بینی، او تو را می بیند. اگر فکر کنی او تو را نمی بیند، کفر ورزیده ای و اگر بدانی که او تو را می بیند و در عین حال در مقابل او گناه می کنی، او را خوارترین بینندگان به خود قرار داده ای!</p>
<p>ارتباط با سخن پیامبر (ص): التائب من الذنب کمن لا ذنب له</p>	<p>گناه آلودگی است و توبه پاک شدن از آلودگی هاست. با توبه کردن گناهان از قلب خارج می شود، به این عمل پیرایش یا تخلیه گویند.</p>	<p>امیرمؤمنان (ع) می فرماید: التَّوْبَةُ تَطْهَرُ الْقُلُوبَ: توبه دل ها را پاک می کند وَ تَغْسِلُ الذَّنُوبَ: و گناهان را می شویند</p>
<p>ارتباط با حدیث پیامبر (ص): التَّوْبَةُ تَطْهَرُ الْقُلُوبَ وَ تَغْسِلُ الذَّنُوبَ</p>	<p>گناه آلودگی است و توبه پاک شدن از آلودگی ها، بنابراین فردی که توبه می کند، آثاری از گناه در او نیست و مانند کسی است که گناه نکرده است.</p>	<p>رسول خدا (ص) می فرماید: التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ: کسی که از گناه توبه کرده کَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ: مانند کسی است که گناه نکرده است.</p>

ترکیب	پیام حدیث	حدیث
<p>ارتباط با بیت:</p> <p>«توبه بر لب، سجده بر کف دل پر از شوق گناه»</p> <p>«معمیت را خنده می آید ز استغفار ما»</p>	<p>- مرحله اول توبه: پشیمانی از گذشته.</p> <p>پشیمانی، حالتی است که شخص را دچار اندوه و حسرت می کند و شیرینی گناه را به تلخی تبدیل می کند. تا وقتی شیرینی گناه در جان آدم باقی است توبه آغاز نشده است. این مرحله از توبه معمولاً با استغفار همراه است.</p>	<p>یکی از پیامبران برای قبول توبه فردی از بنی اسرائیل، به درگاه خداوند شفاعت کرد. خدای متعال به او فرمود: «به عزتم سوگند اگر همه اهل آسمان ها و زمین برای وی شفاعت کنند، تا زمانی که شیرینی گناه در دلش باقی است، توبه اش را نپذیرم»</p>
<p>ارتباط با بیت:</p> <p>«توبه بر لب، سجده بر کف دل پر از شوق گناه»</p> <p>«معمیت را خنده می آید ز استغفار ما»</p>	<p>- مرحله دوم توبه: تصمیم بر تکرار نکردن گناه اظهار ندامت ظاهری و گفتن کلمه‌ی استغفار، در حال تکرار مداوم گناه، نه تنها مورد قبول نیست، بلکه استغفار را بی‌خاصیت می‌کند.</p>	<p>امام رضا (ع) فرموده است:</p> <p>«الْمُسْتَفْتِرُ مِنَ الذَّنْبِ: کسی که از گناه استغفار کند و بَغْلَهُ وَهُوَ دَر عَيْنِ حَالٍ، انجاشم دهد کائستَهْزِرِي» بَرَّه: مانند کسی است که پروردگارش را مسخره کرده است.</p>
<p>—</p>	<p>با اینکه در تمام طول عمر می‌توان توبه کرد ولی بهترین زمان آن جوانی است، امید به توبه کردن در بیری از حیل‌های خطرناک شیطان است.</p> <p>امیر مؤمنان (ع) در مورد آخرت چند مورد را تهنی کرده‌اند:</p> <p>دل بستن به آخرت بدون داشتن عمل؛</p> <p>عقب انداختن توبه کردن؛</p> <p>در سخن و عمل در توجه به آخرت یکسان عمل نکردن.</p>	<p>امیر مؤمنان (ع) در پاسخ کسی که از او موعظه‌ای در خواست کرد، فرمود: «از کسانی مباحث گناه بدون عمل دل به آخرت بسته و به واسطه آرزوی طولانی، توبه را به تأخیر انداخته است؛ درباره دنیا راهانه سخن گوید، اما هم چون دنیا دوستان عمل کند...»</p>